

Το ΝΑΖΙΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ για την ΕΞΟΝΤΩΣΗ των ΕΒΡΑΙΩΝ

της ΕΥΡΩΠΗΣ (1939-1945) και της ΕΛΛΑΔΑΣ (1943 - 1944)

30 Ιανουαρίου 1933: Ο Αδόλφος Χίτλερ, αρχηγός του Εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος, δηλαδή του κόμματος των Ναζί (από τα αρχικά του ονόματος), αναγορεύεται **Καγκελάριος της Γερμανίας**. Εκείνη τη μέρα γυρίζει μια σελίδα στην ευρωπαϊκή ιστορία: ένας φοβερός ολοκληρωτισμός, ο ναζιστικός, εγκαθιδρύεται στη θέση της δημοκρατίας, στην καρδιά της Ευρώπης. Ο αντισημιτισμός νομιμοποιείται ως ιδεολογία του νέου κράτους.

21 Μαρτίου 1933: Μία από τις πρώτες αποφάσεις του Χίτλερ και της νέας του κυβέρνησης είναι η **ίδρυση στρατοπέδων συγκέντρωσης στη Γερμανία** για τον εγκλεισμό των αντιφρονούντων. Το πρώτο στρατόπεδο ανοίγει στο **Νταχάου** τον ίδιο μήνα, το οποίο θα εξελιχθεί στο εμβληματικό στρατόπεδο των στρατοπέδων συγκέντρωσης για πολιτικούς κρατούμενους.

7 Απριλίου 1933: Αρχίζουν τα **αντιεβραϊκά μέτρα** στη γερμανική κοινωνία και ο σταδιακός αποκλεισμός των Εβραίων από αυτήν την κοινωνία της οποίας είχαν υπάρξει επί αιώνες συστατικό στοιχείο.

10 Μαΐου 1933: Καίγονται δημοσίως δεκάδες χιλιάδες **βιβλία**. Αρχίζει έτσι ο παράλληλος διωγμός της σκέψης και του λόγου. Επανερχονται πρακτικές ξεχασμένες από τα χρόνια της Ιεράς Εξέτασης.

15 Σεπτεμβρίου 1935: Θέσπιση των **νόμων της Νυρεμβέργης** «για την προστασία του αίματος και της γερμανικής τιμής». Οι Γερμανοεβραίοι χάνουν την ιδιότητα του Γερμανού πολίτη. Αυτό συνεπάγεται πλήρη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων.

9-13 Νοεμβρίου 1938: Ξεσπά το πρώτο οργανωμένο **«πογκρόμ»** (δηλ. διωγμός με βίαιες πράξεις) κατά των Εβραίων σε πολλές πόλεις της Γερμανίας και της Αυστρίας. Αν και οι Ναζί θέλουν να του προσδώσουν χαρακτήρα «αυθόρμητης οργής των πολιτών», το συντονισμένο του ξέσπασμα σε πολλές πόλεις αποδεικνύει την οργανωμένη του μορφή. Ληηλατούνται συναγωγές και δολοφονούνται 91 Εβραίοι. Οι Ναζί ονόμασαν αυτό το πογκρόμ **«Νύχτα των Κρυστάλλων»**, επειδή έσπασαν τις βιτρίνες σε χιλιάδες εβραϊκά μαγαζιά, τα οποία και λεηλάτησαν. Η νύχτα αυτή εγκαινιάζει -εκτός από τις βιαιοπραγίες εναντίον των Γερμανοεβραίων- και την ορολογία της απόκρυψης του εγκλήματος που θα ονομαστεί αργότερα **«Τελική Λύση»**.

Ιανουάριος 1939: Άνοιγμα **στρατοπέδου γυναικών στο Ράβενσμπρουκ**, όπου θα εγκλειστούν γυναίκες από σαράντα διαφορετικά έθνη.

1^η Σεπτεμβρίου 1939: Η Γερμανία εισβάλλει στην Πολωνία. Στις 3 Σεπτεμβρίου η Αγγλία και η Γαλλία κηρύσσουν τον πόλεμο στη Γερμανία. Ο **Β' Παγκόσμιος Πόλεμος (1939-1945)**, ο αιματηρότερος και βαρβαρότερος όλων, έχει κηρυχθεί. Γρήγορα με το στρατόπεδο της Γερμανίας θα συνταχθούν η φασιστική Ιταλία και η Ιαπωνία, ενώ στο συμμαχικό στρατόπεδο θα προστεθούν λίγο αργότερα οι Η.Π.Α. και η Σοβιετική Ένωση.

12 Οκτωβρίου 1939: Οι Γερμανοί συγκεντρώνουν και εκτοπίζουν τους Εβραίους από τις πρώτες κατεχόμενες χώρες. Πρώτες **εκτοπίσεις Αυστριακών και Τσέχων Εβραίων** προς τα στρατόπεδα της Πολωνίας. Η «Τελική Λύση» έχει αρχίσει να εφαρμόζεται πριν ακόμη αποφασιστεί και ονομαστεί επίσημα.

Άνοιξη 1940: Χτίζεται το στρατόπεδο του **Άουσβιτς** σε πολωνικό κατεχόμενο έδαφος. Τον Ιούνιο του 1940 θα μεταφερθούν εκεί οι πρώτοι αιχμάλωτοι, που θα είναι Πολωνοί πολιτικοί κρατούμενοι. Το όνομα αυτού του στρατοπέδου θα γίνει αργότερα συνώνυμο της εξόντωσης των ευρωπαίων Εβραίων.

Μάιος - Ιούνιος 1940: Οι Γερμανοί καταλαμβάνουν το **Βέλγιο, την Ολλανδία και τη Γαλλία**. Τον Ιούλιο εγκαθίσταται στο Βισύ η γαλλική δωσίλογη κυβέρνηση υπό τον Στρατάρχη Πεταίν. Τους επόμενους μήνες η κυβέρνηση Πεταίν θα λάβει μέτρα εναντίον των Εβραίων, για τα οποία θα καταδικαστεί μεταπολεμικά.

28 Οκτωβρίου 1940: Η Ιταλία κηρύσσει τον **πόλεμο κατά της Ελλάδας** και επιτίθεται στα σύνορά της με την Αλβανία. Οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις θα αμυνθούν γενναία και θα κρατήσουν ως τον Απρίλιο του 1941.

5 Δεκεμβρίου 1940: Ο συνταγματάρχης **Μορδοχαίος Φριζής**, από τη Χαλκίδα, είναι μεταξύ των πρώτων ανωτέρων αξιωματικών που φονεύονται πολεμώντας στο Αλβανικό Μέτωπο.

Απρίλιος 1941: Οι γερμανικές δυνάμεις επιτίθενται στην Ελλάδα από τα σύνορά της με τη Βουλγαρία και σε λίγες εβδομάδες καταλαμβάνουν όλη τη χώρα. Η Κρήτη θα παραδοθεί τελευταία μετά από ιστορική μάχη τον Μάιο του 1941. Διάρθρωση της χώρας σε τρεις **Ζώνες Κατοχής**: Γερμανική, Ιταλική και Βουλγαρική.

9 Απριλίου 1941: Είσοδος των Γερμανών στη Θεσσαλονίκη. Κατασχέσεις και λεηλασίες εβραϊκών ιδιωτικών και κοινοτικών περιουσιών. Το **«Κομμάντο Ρόζενμπεργκ»** (Διοίκηση με έργο την καταγραφή των εβραϊκών περιουσιών) λεηλατεί συστηματικά αρχεία και βιβλιοθήκες της Ισραηλιτικής Κοινότητας.

27 Απριλίου 1941: Είσοδος των Γερμανών στην Αθήνα.

22 Ιουνίου 1941: Η Γερμανία και η Ιταλία κηρύσσουν τον πόλεμο στη **Σοβιετική Ένωση**. Το γεγονός έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς η κατ' εξοχήν χώρα με κομμουνιστικό καθεστώς βρίσκεται από δω και στο εξής στο πλευρό των δυτικών δημοκρατιών. Ειδικές ναζιστικές μονάδες θα δολοφονήσουν πολύ γρήγορα 1.300.000 Εβραίους στη Σοβιετική Ένωση.

19 Σεπτεμβρίου 1941: Όλοι οι Εβραίοι της **Γερμανίας** υποχρεώνονται να φέρουν ραμμένο στο πέτο τους το κίτρινο αστέρι του Δαυίδ.

Οκτώβριος 1941: Αρχίζουν οι μαζικές εκτοπίσεις Γερμανοεβραίων προς την Πολωνία.

Δεκέμβριος 1941: Σοβιετικοί αιχμάλωτοι πολέμου θανατώνονται με αέριο **Zyklon B** στους θαλάμους αερίων του στρατοπέδου Άουσβιτς-Μπιρκενάου. Πρόκειται για δοκιμή της μεθόδου που θα εφαρμοστεί για την εξόντωση εκατομμυρίων Εβραίων.

7 Δεκεμβρίου 1941: Γιαπωνέζικες βόμβες πέφτουν στον αμερικανικό στόλο στο **Περλ Χάρμπορ** του Ειρηνικού. Η Ιταλία και η Γερμανία κηρύσσουν τον πόλεμο στις Η.Π.Α. Η πολεμική σύρραξη υπερβαίνει τα όρια της Ευρώπης κι ο πόλεμος γίνεται παγκόσμιος.

8 Δεκεμβρίου 1941: Το στρατόπεδο εξοντώσεως του **Σέλμνο** αρχίζει να λειτουργεί και οι πρώτοι Εβραίοι και Τσιγγάνοι θανατώνονται με αέριο μέσα σε κλειστά φορτηγά. Λίγο αργότερα θα επινοηθούν οι **θάλαμοι αερίων** στους οποίους θα εξοντώνεται πολύ μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων.

20 Ιανουαρίου 1942: Στη σύσκεψη που έγινε στην περιοχή της λίμνης **Βανζέε** (κοντά στο Βερολίνο), υπό την ηγεσία του στρατηγού Χάιντριχ, τα ανώτερα στελέχη των Ναζι αποφασίζουν την εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης και

μεθοδεύουν τον τρόπο υλοποίησης του σχεδίου. Στο Πρακτικό της σύσκεψης περιέχεται κατάλογος με τον αριθμό των προς εξαφάνιση Εβραίων σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα. Για την Ελλάδα αναφέρονται 69.600 Εβραίοι. Η απόφαση της γενοκτονίας έχει επίσημα ληφθεί εκεί και τότε και προβλέπει την εξόντωση 11.000.000 Εβραίων. Στον κατάλογο αυτόν προβλέπονται και χώρες μη κατεχόμενες και έξω από τα εδάφη της ηπειρωτικής Ευρώπης, όπως η Αγγλία και η Τουρκία.

27 Μαρτίου 1942: Αναχωρεί από τη Γαλλία το πρώτο τρένο με εκτοπισμένους Εβραίους.

11 Ιουλίου 1942: Συγκέντρωση όλων των αρρένων Εβραίων της Θεσσαλονίκης στην πλατεία Ελευθερίας με πρόσχημα την καταγραφή τους. Υποχρεώνονται σε πολύωρη ορθοστασία κάτω από τον ήλιο και εξευτελιστικές «γυμναστικές ασκήσεις». Πολλοί οδηγούνται σε **καταναγκαστικά έργα** οδοποιίας, κατασκευής οχυρωματικών έργων ή συντήρησης της σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκης - Αθηνών. Θα απελευθερωθούν τον Οκτώβριο με την καταβολή υπέρογκων λύτρων από την Κοινότητα.

16-17 Ιουλίου 1942: Σύλληψη 12.884 Γαλλοεβραίων και κράτησή τους στο Χειμερινό Ποδηλατοδρόμιο, στο Παρίσι. Πρόκειται για τη μαζικότερη σύλληψη. Η ημέρα αυτή τιμάται ως Ημέρα Μνήμης από τους Εβραίους της Γαλλίας.

16 Δεκεμβρίου 1942: Ο Χίμλερ διατάσσει την εκτόπιση Τσιγγάνων και των οικογενειών τους στο Άουσβιτς.

Δεκέμβριος 1942: Καταστροφή του παλαιού **εβραϊκού νεκροταφείου της Θεσσαλονίκης**. Χρήση των υλικών σε οικοδομές. Τα εβραϊκά καταστήματα και οι επιχειρήσεις κατάσχονται.

Φεβρουάριος 1943: Αρχή της εφαρμογής των αντισημιτικών «**Νόμων της Νυρεμβέργης**» στη Θεσσαλονίκη. Οι Εβραίοι της πόλης υποχρεούνται να συγκεντρωθούν στα δύο γκέτο που ορίζονται από τους Γερμανούς και να φέρουν τις «**κονκάρδες**», το κίτρινο άστρο του Δαβίδ. Τους απαγορεύεται η χρήση του τηλεφώνου και των μέσων δημόσιας μεταφοράς, καθώς και η άσκηση επαγγέλματος. Αρχίζουν οι προετοιμασίες για τον εκτοπισμό τους με την άφιξη των Αλοΐς Μπρούνερ (Alois Brunner) και Ντήτερ Βισλιτσένυ (Dieter Wisliceny). Στη Θεσσαλονίκη υπηρέτησε, ως αξιωματικός της Βέρμαχτ, και ο Κουρτ Βαλντχάιμ, μετέπειτα Καγκελάριος της Αυστρίας και Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Αρχίζει ο σχεδιασμός του εκτοπισμού των Εβραίων της Βουλγαρικής Ζώνης Κατοχής.

1η Μαρτίου 1943: Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης υποχρεούνται σε λεπτομερέστατη **δήλωση των περιουσιακών τους στοιχείων**, προσωπικών και επαγγελματικών.

4 Μαρτίου 1943: Σύλληψη όλων των Εβραίων της Βουλγαρικής Ζώνης Κατοχής (που περιελάμβανε τις Ισραηλιτικές Κοινότητες **Αλεξανδρούπολης, Κομοτηνής, Ξάνθης, Καβάλας, Σερρών και Δράμας**) και μεταφορά τους στο λιμάνι του Λομ, από όπου θα μεταφερθούν με φορτηγίδες προς το στρατόπεδο συγκέντρωσης της Τρεμπλίνκα. Κάποιες από τις φορτηγίδες βυθίστηκαν παρασύροντας στο βυθό το ανθρώπινο φορτίο τους. Από τους 4.200 Εβραίους της περιοχής μόλις 200 επέζησαν, ενώ οι περιουσίες τους λεηλατήθηκαν.

14 Μαρτίου - 2 Αυγούστου 1943: Σε συνολικά 19 σιδηροδρομικές αποστολές εκτοπίζονται, κάτω από φρικτές συνθήκες, περίπου 56.000 Εβραίοι της Θεσσαλονίκης. Προορισμός το στρατόπεδο του Άουσβιτς - Μπιρκενάου. Από αυτούς δεν θα ξαναγυρίσουν παρά μόνον περί τους 1.950. Η μεγαλύτερη εβραϊκή κοινότητα της Μεσογείου δεν θα είναι ποτέ η ίδια ξανά.

18 & 22 Μαρτίου 1943: Υπομνήματα του κατοχικού πρωθυπουργού Κων. Λογοθετόπουλου προς τον Πληρεξούσιο του Ράιχ στην Αθήνα, Γκύντερ φον Άλτενμπουργκ, με αίτημα την αναστολή των εκτοπισμών των

Ελλήνων Εβραίων.

23 & 24 Μαρτίου 1943: Υπομνήματα του **Αρχιεπισκόπου Αθηνών** και Πάσης Ελλάδος **Δαμασκηνού** προς τον πρωθυπουργό **Λογοθετόπουλο** και τον Πληρεξούσιο του **Ράιχ** στην **Αθήνα**, **Άλτενμπουργκ**, με το ίδιο αίτημα. Συνοπογράφεται από εξέχουσες προσωπικότητες της ελληνικής κοινωνίας.

7 Απριλίου 1943: Κυβέρνηση **Ι. Ράλλη**.

5 Μαΐου 1943: Εκτόπιση Εβραίων **Διδυμοτείχου**, **Νέας Ορεστιάδας** και **Σουφλίου**.

29 Μαΐου 1943: Ίδρυση στη Θεσσαλονίκη από τις συνεργαζόμενες με τους Γερμανούς Ελληνικές Αρχές της **Υ.Δ.Ι.Π.** (Υπηρεσίας Διαχειρίσεως Ισραηλιτικών Περιουσιών) με το Νόμο 205 «Περί διαχειρίσεως των παρά των Αρχών Κατοχής κατασχομένων και εγκαταλειπομένων Ισραηλιτικών περιουσιών». Η Υπηρεσία αυτή θα γίνει το όργανο μέσω του οποίου οι περιουσίες των εκτοπισθέντων θα διατεθούν «νομότυπα» σε Χριστιανούς, πρόσφυγες από τη Βουλγαρική Ζώνη Κατοχής, δωσίλογους ή συνεργάτες των Γερμανών, τηρώντας ταυτόχρονα τα προσχήματα της νομότυπης διάθεσής τους σε «συνετούς οικογενειάρχες», όπως αναφέρεται στα σχετικά διατάγματα.

8 Σεπτεμβρίου 1943: Ανακοινώνεται η **συνθηκολόγηση της Ιταλίας**. Μέσα στις επόμενες ημέρες, οι Γερμανοί, με μια σειρά προσχεδιασμένων επιχειρήσεων αστραπή, καταλαμβάνουν και την πρώην Ιταλική Ζώνη Κατοχής, όπου είχαν καταφύγει πολλοί Έλληνες Εβραίοι και αφοπλίζουν την πλειοψηφία των Ιταλών. Αρχίζει και στη ζώνη αυτή ο συστηματικός διωγμός και εκτοπισμός των Εβραίων.

21 Σεπτεμβρίου 1943: Στην υπό **γερμανική πλέον Κατοχή Αθήνα** καλείται από την **Γκεστάπο** ο **Αρχираββίνος** **Ηλίας Μπαρζιλιά** να παραδώσει κατάλογο με τα ονόματα των μελών της Ισραηλιτικής Κοινότητας. Παίρνει προθεσμία δύο ημερών και φυγαδεύεται στο βουνό από την Αντίσταση. Οι Γερμανοί καλούν τους Εβραίους να παρουσιαστούν για καταγραφή. Περί τους 200 παρουσιάζονται, οι υπόλοιποι καταφέρνουν να κρυφτούν.

20 Ιανουαρίου 1944: Δημοσίευση του Νόμου 1180, «Περί τρόπου διαχειρίσεως των κατεχομένων Ισραηλιτικών Περιουσιών». Επεκτείνει ουσιαστικά την ισχύ του Ν.205 / 1943 σε ολόκληρη πλέον την επικράτεια. Η **Υ.Δ.Ι.Π.** μετονομάζεται σε **Κ.Υ.Δ.Ι.Π.** (Κεντρική Υπηρεσία Διαχειρίσεως Ισραηλιτικών Περιουσιών).

23 - 24 - 25 Μαρτίου 1944: Συλλαμβάνονται οι Εβραίοι της **Αθήνας**, της **Χαλκίδας**, της **Καστοριάς**, των **Ιωαννίνων**, της **Άρτας**, της **Πρέβεζας**, της **Λάρισας**, των **Τρικάλων** και του **Βόλου**.

2 Απριλίου 1944: Οι Εβραίοι της **Αθήνας** φορτώνονται από το στρατόπεδο του **Χαϊδαρίου**, όπου είχαν εγκλειστεί μετά τη σύλληψή τους, σε τρένο με προορισμό το **Αουσβιτς**. Στη διαδρομή προστίθενται βαγόνια με τους Εβραίους της **Χαλκίδας**, της **Καστοριάς**, των **Ιωαννίνων**, της **Λάρισας** και του **Βόλου**.

20 Μαΐου 1944: Σύλληψη των Εβραίων των **Χανίων**.

Μάιος 1944: Μισό εκατομμύριο **Ούγγροι** Εβραίοι εκτοπίζονται στο **Αουσβιτς**.

7 Ιουνίου 1944: Εκτοπισμός των Εβραίων της **Κρήτης**. Αποστολή τους με το πλοίο «**Τάναϊς**» προς τον **Πειραιά**. Το πλοίο βυθίζεται, στις **9.6.1944**, **τορπιλισμένο** από **αγγλικό υποβρύχιο** και **πνίγονται** όλοι οι

επιβάτες.

9 Ιουνίου 1944: Συλλαμβάνονται και εκτοπίζονται στο Άουσβιτς οι Εβραίοι της **Κέρκυρας**. Στη **Ζάκυνθο**, η ηρωική αντίσταση του Δημάρχου Λουκά Καρρέρ και του Μητροπολίτη Χρυσοστόμου ανατρέπει τα σχέδια των Γερμανών. Οι Εβραίοι του νησιού φυγαδεύονται και δεν συλλαμβάνεται ούτε ένας.

11 & 14 Ιουνίου 1944: Εκτοπισμός του εβραϊκού πληθυσμού της **Κέρκυρας**.

23 & 25 Ιουλίου 1944: Συλλαμβάνονται οι Εβραίοι της **Ρόδου και της Κω** και μεταφέρονται στο Χαϊδάρι. Μαζί με μικρό επιπλέον αριθμό συλληφθέντων από την Αθήνα, αποστέλλονται, στο τέλος Αυγούστου, στο Άουσβιτς.

7 Οκτωβρίου 1944: **Εξέγερση στο στρατόπεδο του Άουσβιτς 135 Ελλήνων Εβραίων**, οι οποίοι εργάζονταν στη διοίκηση του «Ζοντερκομμάντο» επιφορτισμένου με την αποτέφρωση των νεκρών από τους θαλάμους αερίων. Με τη βοήθεια Γάλλων και Ούγγρων Εβραίων, ανατινάσσεται ένα κρεματόριο. Δεχόμενοι επίθεση από τα SS και από πέντε αεροπλάνα οι 135 επαναστατήσαντες αντιστέκονται για περίπου μία ώρα, ώσπου και ο τελευταίος πέφτει νεκρός.

Οκτώβριος 1944: Η **Ελλάδα απελευθερώνεται** από τους Ναζί κατακτητές. Οι μάχες της απελευθέρωσης συγκλονίζουν τη χώρα, το ίδιο και οι διαδηλώσεις στις απελευθερωμένες πόλεις (Αθήνα: 12 Οκτωβρίου 1944).

27 Ιανουαρίου 1945: Ο «Κόκκινος Στρατός» (ο στρατός της Σοβιετικής Ένωσης) απελευθερώνει το στρατόπεδο του Άουσβιτς-Μπιρκενάου. Βρίσκει στο εσωτερικό 7.000 σκελετωμένα και εξαθλιωμένα άτομα που ακόμα επιζούν. Στο στρατόπεδο αυτό βρήκαν τον θάνατο 1.100.000 άνθρωποι, εκ των οποίων οι 960.000 ήταν Εβραίοι από όλες τις χώρες της Ευρώπης (οι 60.000 από την Ελλάδα).

11 Απριλίου 1945: Απελευθέρωση του στρατοπέδου του **Μπούχενβαλντ** από τους Αμερικανούς.

15 Απριλίου 1945: Απελευθέρωση του στρατοπέδου του **Μπέργκεν Μπέλσεν** από τους Βρετανούς.

29 Απριλίου 1945: Απελευθέρωση του στρατοπέδου του **Νταχάου** από τους Αμερικανούς.

30 Απριλίου 1945: Το γερμανικό ραδιόφωνο αναγγέλλει τον θάνατο του Χίτλερ, δίχως να αναφέρει ότι πρόκειται για αυτοκτονία.

1^η Μαΐου 1945: Τα σοβιετικά στρατεύματα καταλαμβάνουν το Βερολίνο.

8 Μαΐου 1945: «Άνευ όρων συνθηκολόγηση» της Γερμανίας. Τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

[Επιμέλεια: **Ο. Βαρών-Βασάρ - Α. Μενεξιάδης**]